

МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та філософії права

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ.

Форми держави.

ПЛАН

- 1. Держава: поняття, ознаки та атрибути
- 2. Функції держави: поняття, класифікація, форми здійснення
- 3. Форма держави: поняття, структура, значення
- 4. Поняття і види форм правління
- 5. Поняття і види форм державного-територіального устрою
- 6. Поняття і види форм державного режиму

1. Держава: поняття, ознаки.

- Термін «держава» з'явився в XVI ст. Його ввів до наукового обороту італійський політичний мислитель **Нікколо Макіавеллі**.

Найбільш поширені визначення держави:

- **1)** держава є організація **правопорядку** (Цицерон, Ханс Кельзен);
- **2)** держава є **сукупність** людей, території та суверенної влади (Леон Дюгі, Георг Еллінек, Михайло Грушевській);
- **3)** держава – форма співжиття людей, певний **психічний зв'язок** між ними (Лев Петражицький, Федір Кокошкін);

визначення держави:

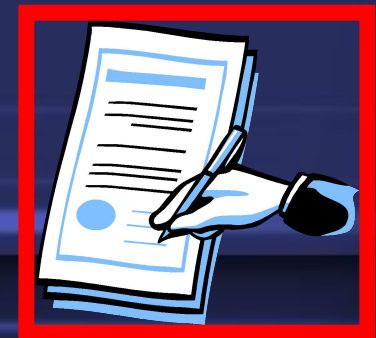
- **4)** держава – **машина** для придушення одного класу іншим (Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Володимир Ленін);
- **5)** держава – це велика **сім'я** (Конфуцій, Роберт Фільмер);
- **6)** держава – це живий **організм** (Герберт Спенсер).

Держава

- – це універсальна політична організація суспільства, що володіє суверенітетом і здійснює управління суспільством на основі права за допомогою спеціального механізму.

Ознаки, що відрізняють державу від первісної соціальної організації:

- 1) публічна політична влада
- 2) державна скарбниця
- 3) територіальна організація населення
- 4) наявність права загальнообов'язкових правил поведінки

Ознаки, що відрізняють державу від політичних партій та громадських організацій (АТРИБУТИ):

- 1) народ
- 2) територія
- 3) державна влада

-політична влада крупної соціальної спільноти, що володіє спеціалізованим апаратом для регулювання суспільних відносин і верховенством в суспільстві.

Народ

- – сукупність індивідів, об'єднаних правовим зв'язком з державою. Цей зв'язок проявляється в інститутах **громадянства** (у республіках) або **підданства** (у монархіях).

Територія сучасної держави -

є простором, у межах якого держава здійснює свій суверенітет.

До складу території держави входить суша, внутрішні моря, озера, річки, територіальні води (20 км від лінії найбільшого відпливу), континентальний шельф, повітряний простір в межах кордонів, дипломатичні представництва, посольства і консульства, торгові, пасажирські та військові морські і повітряні судна, літаки і космічні апарати.

Державна влада

1. Законодавча влада
(парламент) – Верховна Рада України
2. Виконавча влада (уряд) – Кабінет Міністрів України
3. Судова влада

За сучасним міжнародним правом державою визнається організація, що володіє чотирма ознаками:

- 1) постійне **населення**;
- 2) визначена **територія**;
- 3) власний **уряд**;
- 4) здатність до вступу до **відносин з іншими державами**.

Ця конвенційна (договірна) норма була вироблена міжнародною конференцією у Монтевідео у 1933 р

Суверенітет держави

- — політико-юридична властивість державної влади, яка означає її верховенство і повноту всередині країни, незалежність і рівноправність ззовні.

Види державного суверенітету

- **Внутрішній** - виражає верховенство і повноту державної влади у політичній системі суспільства, її монопольне право на законодавство, управління і юрисдикцію усередині країни в межах усієї державної території;
- **Зовнішній** - виражає незалежність і рівноправність держави як суб'єкта міжнародного права у взаємовідносинах з іншими державами, недопустимість втручання у внутрішньодержавні справи ззовні.

Види суверенітету

- Державний
- Народний
- Національній

2. Сутність держави.

«Сутність держави»

уживається в трьох

значеннях:

• 1. “моральна оцінка” держави

У цьому сенсі суспільно–політична думка сформувала дві метатеорії:

- 1) держава – це організоване насильство над індивідом, зло, хоча й необхідне
- 2) держава – це спосіб забезпечення загального блага.

- **2.** По-друге, під поняттям «сутність держави» розуміють сенс існування і роль держави в житті суспільства

Вітчизняні учені у сутності держави виділяють:

**Класовий (становий) і
Загальносоціальний
(загальнолюдський) зміст**

третє значення поняття «сутність
держави»

пов'язане з проблемою
приналежності державної влади
певному соціальному шару, з
питанням про те, хто і в чиїх
інтересах здійснює державну
владу. У цьому сенсі існують наступні
концепції суті держави:

Концепції суті держави:

- **1) елітистська теорія**
- **(Гаєтано Моска, Вільфредо Парето, Роберт Міхельс)**
- – оцінює державну владу як справу політичних еліт (олігархій), що змінюють одна одну в управлінні державою.

2) технократична теорія

**Джеймс Барнхем, Деніел
Белл, Олвін Тоффлер**

бачить в державній владі
різновид соціального
менеджменту.

3) демократичні теорії

Гарольд Ласкі, Моріс Оріу

стоять на позиціях народного суверенітету. Із їхньої точки зору єдиним джерелом державної влади є народ, а державна влада повинна здійснюватися в інтересах і під контролем народу.

4) теорія держави загального благоденства

Карл Гуннар Мюрдаль

З позицій цієї теорії держава предстає як координатор економічної та політичної діяльності суспільства. Завдяки спільним зусиллям держави та суспільних інститутів інтереси всіх шарів суспільства в основному задоволені, досягнута рівновага між інтересами особи та суспільства.

5) марксистська теорія

- **К. Маркс, Ф. Енгельс**
- розглядає державу як знаряддя панування експлуататорського класу (рабовласників, феодалів, буржуазії).

3. Типологія держави.

- **Тип держави** – це система істотних рис, властивих всім державам, які відносяться до певної групи.

монархія та республіка;

єдині (унітарні) та федеративні
держави;

Демократична та автократична
держави

По відношенню до релігії та церкви:

- **світські**
- **клерикальні**
- **теократичні**
- **атеїстичні держави**

Формаційний підхід

- Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Володимир Ленін
- ГОЛОВНОЮ ознакою, що визначає історичний тип держави, є тип соціально-економічних відносин, що склалися в суспільстві

Формація – це історичний тип суспільства, заснований на певному способі виробництва (соціально-економічних відносинах).

- Рабовласницькі соціально-економічні відносини
- Феодальні
- Буржуазні
- Держава диктатури пролетаріату
- Рабовласницька держава
- Феодальна
- Буржуазна
- Соціалістична, комуністична

Цивілізаційний підхід

- Микола Данилевській, Арнольд Тойнбі, Освальд Шпенглер
- історія людства – це історія народження, розвитку і згасання замкнутих, локальних цивілізацій.

Технократичний підхід

Герберт Спенсер, Уолтер
Ростоу, Деніел Белл.

заснован на пріоритеті рівня
розвитку технології, який
визначає тип суспільства і
держави.

Три рівні розвитку технології:

Аграрний тип технології

побудований на позаеко-номічному примусі до праці (рабстві, кріпацтві).

- **Індустріальний тип технології** вимагає свободи та ініціативи особи.
- **Сучасні інформаційні технології**

- **Деспотична держава.**
- **Ліберальна держава** - визнає свободу і юридичну рівність людей.
- **Демократична держава.**

Основні підходи до типології держави

Формаційний

Рабовласницька формація

Феодальна формація

Буржуазна формація

Соціалістична формація

Цивілізаційний

Єгипетська

Китайська

Еллінська

Західна

Православна

Арабська

Мексиканська

Цивілізації корінних народів Америки

Інші цивілізації

Технократичний

Аграрний рівень

Індустріальний рівень
(Промисловий)

Постіндустріальний
(Інформаційний)

4. Функції держави: поняття і класифікація

- **Функції держави** – це основні напрями і сторони діяльності держави, що виражають її сутність та соціальне призначення

Класифікація функцій держави

- 1) залежно від принципу розподілу влад:
 - законодавчу
 - виконавчо-розпорядчу
 - судову
 - контрольно-наглядову

2) залежно від тривалості дії

- постійні
- тимчасові

3) залежно від значення

- головні
- другорядні

4) залежно від сфери дії

- **Внутрішні функції держави**
- **Зовнішні функції держави**

Внутрішні функції держави

- 1) економічна функція
- 2) правозахисна функція
- 3) соціальна функція
- 4) фіскальна функція
- 5) правоохоронна
- 6) природоохоронна
- 7) культурна (духовна) функція
- 8) інформаційна функція

До зовнішніх функцій держави відносяться:

- 1) функція забезпечення безпеки держави**
- 2) функція міжнародної співпраці та інтеграції до світової спільноти**

Форми здійснення функцій держави

- **Правові форми** – це діяльність органів держави, пов'язана з ухваленням і виданням правових актів, а саме: правотворча, правозастосовча, правоохоронна, правоінтерпретаційна.
- **Організаційні форми** здійснення функцій держави – поточна технічна, господарська, статистична діяльність, направлена на рішення конкретних задач.

З урахуванням розподілу влади виділяють наступні форми здійснення функцій держави:

- **1) законодавча**
- **2) управлінська (виконавчо-розпорядча)**
- **3) судова**
- **4) контрольно-наглядова**

Висновки

- Дослідивши основні ознаки держави, та простеживши еволюцію її розвитку, установивши загальні закономірності, причини та умови переходу від одного типу держави до іншого, дозволяє, врешті, виявити чинники занепаду і розквіту держав і суспільств.
- Упродовж історичного розвитку цей процес відбувався і відбувається безупинно, оскільки повсякчас держави виникають, досягають свого розквіту, удосконалюють свої політичні форми і структуру, змінюють свої завдання і функції, свій державний устрій, форму правління, адміністративно-територіальний поділ, державно-правовий режим, проводять політичні реформи, об'єднуються, розпадаються або гинуть, а на їх місці виникають нові держави, з новими інститутами та ідеологіями.